

Romano

them

R O M S K I

S V E T

berš/leto: 8

avgust 2002, številka 15

DAN ROMOV 2002 TIŠINA

stran 4

stran 7

SEJA SKUPŠČINE ZVEZE ROMOV SLOVENIJE

stran 18

IZOBRAŽEVANJE ROMSKIH FUNKCIONARJEV

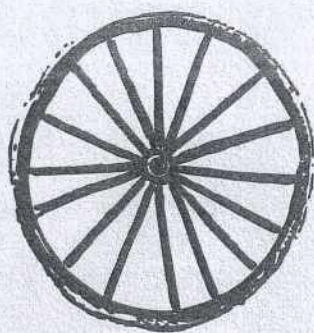
EKIPA NK ROMA BOREJCI - VANČA VAS

stran 20

VEČER ROMSKE KULTURE

ROMANO THEM ROMSKI SVET

številka 15, avgust 2002

založnik

Zveza Romov Slovenije
Arhitekta Novaka 13
9000 Murska Sobota
tel.: (02) 53-41-710
fax: (02) 53-41-711
e-mail: romani.union@siol.net

glavni in odgovorni urednik
Jožek Horvat - Muc

uredniški odbor
dr. Pavla Štrukelj
Monika Sandrelli
Janja Rošer
Daniel Šarkezi
Jelenka Kovačič
Bečiri Fatmir

dopisniki
Zdravko Pilipovič, Krško
Filip Matko, Murska Sobota
Anita Cener, Serdica
Lujzi Baranja, New York
Dragoljub Acković, Beograd

prelom in tisk
Tiskarna Klar, Murska Sobota

naklada
500 izvodov

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS št. 415-562/96, se Romano them - Romski svet šteje med proizvode za katere se plačuje 20% davek na dodano vrednost.

Izid časopisa Romano them je omogočilo
Ministrstvo za kulturo RS
in Urad za narodnosti RS

VSEBINA

Jožek Horvat - Muc: <i>Beseda urednika</i>	2
Milan Kučan: <i>Govor predsednika Milana Kučana</i>	3
Filip Matko: <i>6. april 2002 dan Romov</i>	4
Filip Matko: <i>M. Sobota 12. april dan Romov</i>	7
Filip Matko: <i>Skupščina Zveze Romov Slovenije</i>	7
Filip Matko: <i>Štefka, Esma in Traja</i>	8
Filip Matko: <i>Okrogla miza o manjšinskih medijih</i>	9
Filip Matko: <i>Srce cigansko</i>	10
Filip Matko: <i>Čapljtne plesalke</i>	11
Lipe Jubart: <i>Romske novice</i>	11
Lipe Jubart: <i>Že dve TV oddaji za Rome</i>	12
Filip Matko: <i>Politični forum Romov</i>	12
Filip Matko: <i>Romske plesalke iz Zenkovec</i>	13
Filip Matko: <i>Plesni trio</i>	13
Filip Matko: <i>Zbiranje romskih besed</i>	14
Lipe Jubart: <i>Tečaj romskega jezika za Nerome</i>	15
Gorski: <i>Romi v Porabju in v Avstriji</i>	16
Filip Matko: <i>Zenkovci: Večer romske kulture</i>	16
Filip Matko: <i>Posveta na Tišini in Krškem</i>	17
Gorski: <i>Romi se izobražujejo</i>	18
Filip Matko: <i>Za boljši danes in jutri Romov</i>	18
Gorski: <i>Violinist Mario Horvat Palko</i>	19
Filip Matko: <i>Romi najuspešnejši v nogometu</i>	20
Alenka Kotnik: <i>Manjšine in mediji v JV Evropi</i>	21
Ivan Ivančič: <i>Romski svet</i>	22
Tina Cigler: <i>Zaničevati je veliko enostavneje kot občudovati</i>	24
Mojca Andoljšek: <i>Bralna značka</i>	25
Fatmir Bečiri: <i>Durdevski dan</i>	25
Fatmir Bečiri: <i>Zakaj uporabljate besedo »cigan«</i>	26
Suzana Kosec: <i>Jagori / Ogenj iz Črnomlja</i>	27
Jožek Horvat Muc: <i>Pesmi</i>	27
RD Rjavo dombo: <i>Nastop v gradu Zaboku na Hrvaškem</i>	28

Beseda urednika

Jože Horvat - Muc

glavni in odgovorni urednik

Pred nami je petnajsta številka časopisa Romano them - Romski svet in prav ta izdaja časopisa prinaša noviteto pri prispevkih in predstavljanju dogodkov, kateri so večinoma objavljeni v slovenščini in romščini.

Veliko se je dogajalo v zadnjem času v zvezi z nami Romi in prav je, da naše bralce o tem obveščamo oziroma informiramo.

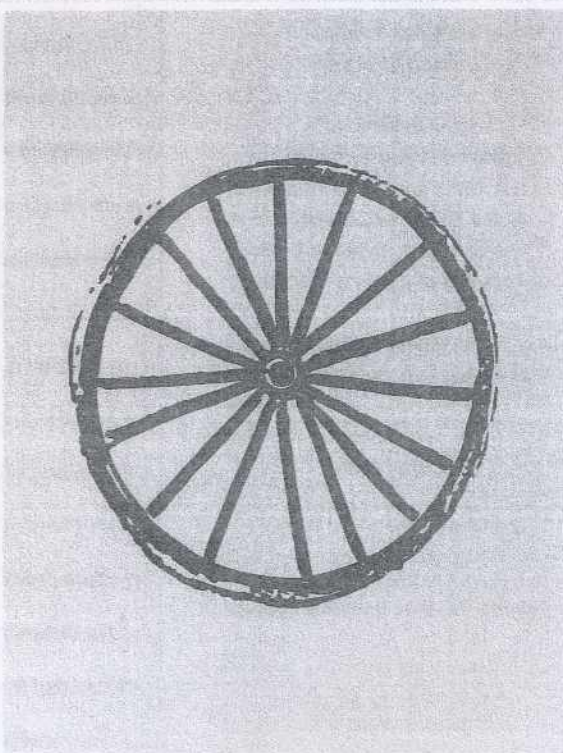
Posebej zanimiva tema je zastopstvo predstavnikov Romske skupnosti v občinskih svetih. Osebnostno apeliram in pozivam naše Rome, da naj izkoristijo zakonsko dano pravico do pridobitve svetnikov v občinskih svetih.

Prav tako se naj pokaže volja do priprav in angažiranje za jesenske volitve. Najbolj pomembna pa je prava izbira sposobnih predstavnikov Romov v občinskih svetih.

V naslednji številki našega časopisa bomo vsekakor objavili imena novih romskih občinskih svetnikov.

Pri Zvezi Romov Slovenije pa bomo ustanovili še Svetniški forum.

Na koncu pa naj zaželim našim bralcem ugodno branje.

Govor predsednika Republike Slovenije Milana Kučana

na prireditvi Svetovnega dneva Romov na Tišini, 6.4.2002

Milan Kučan, predsednik republike Slovenije

Spoštovani in dragi udeleženci in udeleženke današnjega srečanja, spoštovani gospod predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc!

Rad sem se odzval vabilu na današnjo slovesnost. Svetovni dan Romov simbolizira velike spremembe v zavesti človeškega sveta. Besedi Rom, kar v slovenskem jeziku pomeni Človek in Roma - ljudje, ljudstvo, nista več le jezikovni oznaki za skupino tujcev v tako imenovani normalni evropski civilizaciji. Zdaj že označujeta voljo novega časa, da se Romi s svojimi posebnostmi vključujejo v vsakdanje življenje večine evropskih narodov in držav. Zato nista več naključje velika pozornost, ki jo posveča v zadnjem desetletju Svet Evrope prav romskemu vprašanju, in tudi ne najnovejši predlog Finske, da bi Romi dobili skupno evropsko predstavništvo.

Romi, tudi tisti v Sloveniji, so hodili pretekle stoletja trnova pota preživetja. Bili so preganjani, razseljeni, poniževani in zaničevani. Veljali so za manjvredne ljudi. Razglašali so jih za tatove, potepuhe, morilce in nasilneže. Bili so v najboljšem primeru getoizirani, s političnimi in psihološkimi pregrajami ločeni od t.i. normalnih ljudi. Nacisti in njihovi privrženci med drugo svetovno vojno so Rome zapisali smrti. V spominu nam ostajajo nemška koncentracijska taborišča in grozodejstva, ki so jih tudi nad Romi počeli ustaši v Jasenovcu. Tam je za večno ostal tudi prenekateri Rom iz Slovenije. Tudi konec vojne ni povsod po Evropi prinesel polne in tako zelene svobode in možnosti za uveljavitev človeškega dostojanstva ter za normalno človeško življenje. Tudi ne možnosti za obranjanje lastne etnične identitete Romov.

Zdaj se po političnih spremembah v Vzhodni Evropi stvari obračajo na bolje. V Evropi dozoreva spoznanje, da sta njena varna prihodnost in dostojno življenje ljudi, ne glede na njihovo različnost, mogoča le v sožitju vseh narodov, narodnostnih, kulturnih in jezikovnih manjšin, v njihovi enakopravnosti in v enakih možnostih za razvoj. Samo tako je mogoče oblikovati pristno politično, kulturno in duhovno identiteto, ki jo v globalnem in večsrediščnem svetu Evropa za zagotavljanje svojega vpliva tako nujno potrebuje. Bogastvo Evrope predstavlja prav pluralizem avtonomnih in enakopravnih usakovrstnih entitet. Romi s svojo razpršenostjo po vsej Evropi, vendar brez posebne romske domovine, so v pravem pomenu evropska manjšina, čeprav živijo romske skupnosti znotraj posameznih držav in bi morala biti vsaka od teh držav tudi njihova domovina, s katero bi delili njeno usodo v dobrem in zlu, pri njihovih padcih in vzponih in upanjih za prijaznejšo prihodnost. A kot manjšina potrebujejo Romi tudi zaščito držav, v katerih živijo, in tudi Evrope kot celote.

To priporoča parlamentarna skupščina Sveta Evrope, zlasti v svojem priporočilu 1203 iz leta 1993 z jasnimi zahtevami o romskih pravicah na področju kulture, izobraževanja, obveščanja, enakopravnosti zaposlovanja in tudi sicer v vsakdanjem življenju, vse z namenom, da bi v evropskem prostoru odpravili vsakršno obliko romske diskriminacije. Velja si prizadevati, da bodo članice Sveta Evrope usa ta priporočila tudi udejanjale.

To velja v celoti tudi za Slovenijo. Med redkimi evropskimi državami imamo v svoji ustavi tudi določbo o romski skupnosti pri nas. Vendar je pri nas še vedno odprto vprašanje,

naj položaj Romov določi globalni zakon, ali naj zaščito posebnih pravic romske skupnosti urejajo področni zakoni. Doslej se je to zgodilo že v sedmih različnih zakonih, od zakona o lokalni samoupravi do zakona o vrtcih in osnovni šoli. V postopku sprejemanja sta še dva nova zakona, zelo pomembna za državljansko participacijo Romov v lokalnih skupnostih, kajti romskega svetnika so doslej volili le v Mestni občini Murska Sobota. Že letos na občinskih volitvah naj bi bilo to mogoče v vseh občinah, kjer živijo Romi. Nekateri sedanji politični odzivi, češ, da v tej ali oni občini ne živi dovolj Romov, ali pa da se Romi izrekajo za Slovence, govorijo o tem, da je v politični zavesti v Sloveniji nagnjenost k diskriminaciji drugačnih še vedno pomemben dejavnik, ki ne naleti na potrebno zavrnitev. Tako je tudi s poskusi diskriminacije Romov. Za sožitje romskih skupnosti v širših socialnih okoljih bomo morali še mnogo postoriti, posebej glede zaposlovanja, bivalnih pogojev družin in izobraževanja. A to moramo postoriti skupaj, kajti sožitje, ki je veliko več kot le strpno življenje drug ob drugem, ste odgovorni tudi Vi. Tudi v Vaši zavesti živijo predsodki do ljudi, ki so drugačni od Vas, pa tu-

di do človekove nuje, da dela in se za to delo izobražuje. Mnogi Romi v Sloveniji so se teh predsodkov otresli. Naj Vam povem primer iz vsakdanjega življenja.

»Oblast pravi, da si Rom, mi ti pravimo Cigan. Kaj si v resnici?« je vprašala soseda nekega Roma. Ta ji je brez oklevanja odgovoril: »Sosed sem, soseda, sosed!« V njegovem odgovoru je modrost, ki ji ni kaj dodati.

Veseli nas vse, da med Vami dozoreva spoznanje, da brez Vašega aktivnega sodelovanja in samoorganiziranosti ne more biti sprememb na bolje. O tem govori 14 romskih društev v enajstih občinah, ki so povezana in združena v skupno organizacijo Zveza Romov Slovenije. To nam sporočajo tudi Vaša revija *Romano them / Romski svet*, romske radijske oddaje na Murskem valu in Studiu D Novo mesto, mesečne televizijske kableske oddaje in ne nazadnje tudi bogat kulturni program, ki ste ga pripravili za Vaš in naš današnji praznik.

Želim Vam in vsem, ki dobro mislijo, vse dobro, prijetno druženje in boljši jutrišnji svet. Zanj se je vredno potruditi ne samo zaradi nas, marveč tudi mladih, tudi romskih rodov.

Tišina, 6.aprila 2002: Romano dij / Dan Romov

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

Vtelovadnici Osnovne šole Tišina je v soboto, 6. aprila, potekala osrednja prireditev slovenskih Romov ob letošnjem Svetovnem dnevu Romov - 8.aprilu. Pod geslom *Romano dij / Dan Romov* ga je Zveza Ro-

mov Slovenije pripravila na Tišini, kajti v tej občini je zelo aktivno Romsko društvo Čaplja Borejci-Vanča vas. Nekaj po 10.uri so vse navzoče pozdravili župan Občine Tišina Alojz Flegar, predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc in predsednik Republike

Alojz Flegar, župan

Jožek Horvat Muc

Slovenije Milan Kučan. Zatem pa so v bogatem kulturnem programu nastopile številne folklorne in glas-

Milan Kučan, predsednik

bene skupine romskih društev iz vse Slovenije, dva romska ljudska poeta in mladi violinist: mlajša folklorna skupina RD Čaplja

Mlajša folklor, RD Čaplja

Borejci-Vanča vas, folklorna skupina RD Romano gav Novo mesto, glasbena sku-

RD Romano gav, Novo Mesto

pina Duo Baccara iz Murske Sobote, ljudska poeta Romeo Horvat Popo s Pušče in Sašo Nezirovič iz Velenja,

Romeo Horvat Popo, Sašo Nezirovič

združene folklorne skupine RD Pušča, RD Romani Union Murska Sobota, RD

RD Romani Union M.Sobota

Zeleno vejš Serdica, RD Zeleno dombu Puconci in RD Rjavo dombu Zenkovci, glasbena skupina Trin čhave s Pušče, folklorna skupina RD Romano pralipe Mari-

RD Romani Union M.Sobota

bor, violinist Mario Horvat Palko iz Zenkovec, starejša folklorna skupina RD Čaplja Borejci-Vanča vas ter za zaključek kot posebni gost glasbena skupina Šukar iz Ljubljane.

RD Zeleno vejš, Serdica

O dejavnosti Romov v Sloveniji danes je predsednik Republike Slovenije Milan Kučan menil: » To je vsekar zelo pozitiven prenik med Romi samimi, seveda tudi v družbi večinskega naroda. Takšne stvari pred leti ne bi bile mogoče, ne bi si jih niti znali predstavljati. Ampak stvari se niso zgodile samodajno. Bilo je potrebno veliko naporov posameznih ljudi,

RD Zeleno dombu, Puconci

RD Rjavo dombu, Zenkovci

ki so razumeli potrebo po sožitju Romov, po sožitju večinskega naroda z Romi, da so del našega življenja in naše stvarnosti. Eden takš-

RD Romano pralipe, Maribor

nih ljudi je bil pokojni dr. Vanek Šiftar. Takrat se je zdelo, da je to iluzija. Ampak vendarle! Pokazalo se je, da je to realnost in jaz sem tega vesel.»

Starejša skupina RD Čaplja

Skupina Šukar iz Ljubljane

Mistu eršti pa palu Romano dij so sinja andi Tišina, andu šouvtu (6.) april. Andi Tišinakri škola le manušen grejsinde u angjutne Alojz Flegar, Jožek Horvat Muc te u Milan Kučan.

Andu kulturno program pumen sikaude u. folkloristća,

gri u predsednik Milan Kučan:

»Adau hi pozitivno mistu Roma te mistu aur manuša. Asou valasu angju paur berš na oujahi možno, niti menge nauštik gondolindjamahi. Ham adau na aulo kurkoro pestar. Pekamdja but buti le

Darilo predsedniku Milanu Kučanu

hegedijšća, duj poetća, ternu hegeduvauši te u Šukar andri Ljubljane: RD Čaplja Borejci-Vanča vas, RD Romano gav Novo mesto, Duo Baccara Murska Sobota, Romeo Horvat Popo, Sašo Nezirovič, RD Pušča, RD Romani Union Murska Sobota, RD Zeleno vejš Serdica, RD Zeleno dombu Puconci, RD Rjavo dombu Zenkovci, Trinčhave Pušča, RD Romano pralipe Maribor te Mario Horvat Palko.

Pali šukar proslava so sinja le Romen mistu Romano dij andi Tišina, remeš žanahahi so phenel pali buti le Romen-

paur manušengri, so hajonahi i potreba palu sožitje miškru Roma te okola manuša, hot hile uze zu amaru življenje te čačipe. Djeik miškri lende sinje te u pokojno Vanek Šiftar. Akur dičholahi adau iluzija. Ham sadjek! Sikaudja pe hot hi adau čačipe, te me som adaleske vojaušno.»

Gostje na proslavi

M.Sobota, 12.april 2002: Romano dij / Dan Romov

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

1 2. aprila je prvo romsko društvo v Sloveniji, Romani Union iz Murske Sobote, pripravilo osrednjo občinsko prireditev ob Svetovnem dnevu Romov v Mestni občini Murskas Sobota.

Prireditev je bila v dvorani kina Park.

Nastopili so malčki iz romskega vrtca Romano na Pušči, osnovnošolci prve in tretje soboške osemletke ter osnovne šole Sveti Jurij in Tišina oziroma folklorni podmladek romskih društev Zeleno vejš Serdica in Čaplja Borejci-Vanča vas.

Andu 12. april kerdja u eršti Romanu društvo andri Slovenija u Romani Union andri Murska Sobota, mistu Romanu dij občinski proslava. I prireditev sinja andu kino Park andi Murska Sobota.

Sikaude pumen u čhavore andri Puščakru vrtec, u školardja andru školi Murska Sobota, Sveti Jurij te Tišina. Adau sana u terne folkloristća andru društvo Zeleno vejš Serdica, te Čaplja Borejci-Vanča vas.

Skupščina Zveze Romov Slovenije

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

Od same ustanovitve Zveze Romov Slovenije s sedežem v Murski Soboti deluje v tej romski združini 10 romskih društev, ki tudi delegirajo delegate za skupščino. Čeprav danes ZRS združuje že 15 romskih društev iz vse Slovenije odloča na skupščini 20 delegatov, od katerih jih je 27.aprila v prostorih gostišča Grajski hram v Murski Soboti bilo 16 iz osmih društev. Manjkali so delegati iz Novega mesta in Krškega.

Udeleženci tokratne skupščine so pod vodstvom svojega predsednika, Jožeka Horvata Muca, sprejeli ugodno oceno v zvezi z organizacijo 2.mednarodne konference 15.februarja v Ljubljani pod naslovom Evropa, Slovenija in Romi, nadalje kot

uspešno ocenili letošnjo osrednjo prireditev slovenskih Romov 6.aprila na Tišini, kakor tudi celotno podrobno poročilo o delu Zveze Romov od letošnjega 1.januarja dalje ter še finančno poroči-

lo za minulo koledarsko leto. Za novo blagajničarko zveze so izvolili Janjo Rošer.

Delo Zveze Romov Slovenije je pohvalil tudi Geza Bačič iz Urada vlade RS za narodnosti, ki je prepričan, da ima država v Zvezi Romov Slovenije odličnega sogovornika glede reševanja celotne problematike te etnične skupnosti v Sloveniji, saj se je tako po obojestranski plati izkazalo za zelo uspešno že to, da je pred leti za to področje delovanja in reševanja težav v državi bilo namenjenih le 400 tisoč tolarjev, letos pa že kar preko 72 milijonov tolarjev.

Mauk zaru kezdeto la Slovenska Romana Unijakro, kaskru bešibe hi andi Murska Sobota, hi mauk des organizaciji so den pumare delegat (membura) andi skupščina. Ha te te hi andi Slovenijaskri Romani Unija dešupaunč organizaciji andri cili Slovenija pa hi andi skupščina biš delegatca. Zaru danla sana andu 27.april andi Murska Sobotakru dijsćakru hram dešušav andru avto organizaciji. Nauna u delegatca andru Novo mesto te andru Krško.

U delegatca andi skupščina so len vodinel u Jožek Horvat Muc phende u lačhipe pali buti so pe kerdja

pri dujti konferenca so sinja andu 15.februar andi Ljubljane. Istu pe phendja palu Romanu dij so le kerde u Roma andu 6.april andi Tišina. U lačhipe pe phendja te pali Slovenska Romana Unijakri buti so pe ža kaun kerdja te palu poročilo loujengra but čakro. Pru nevo hi i Janja Rošer i blagajničarka. Unijakri buti dikhca te u Bačič Geza palu Slovensko governmento, so phenel hot hi la državake i Slovenski Romani Unija lačhu partneri. Adau pe te sikaul anda dau kauj sinja angnu misti aja buti čak 400 ezeri tolaurdja, adau berš pa priku 72 miliondja tolardja.

Nepozaben večer romske glasbe v prepolnem Cankarjevem domu

Štefka, Esma in Traja

Kraljica romske glasbe, nominiranka za Nobelovo nagrado, prvič v Ljubljani

Filip Matko

Ob letošnjem Svetovnem dnevu Romov, 8.aprilu, je vodja glasbene skupine Amala in istoimenskega romskega društva v Ljubljani, Imer Brizani - Traja, uspel angažirati za nastop v Ljubljani kraljico romske glasbe Esmo Redžepovo Teodosievsko iz Makedonije. Koncert je bil v torek, 9.aprila, v (pre)polni Gallusovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani. Kot nasploh v Sloveniji, je tudi na koncertu bila prisotnost Romov v statusu etnične manjšine, a je romska glasba kljub temu izredno navdušila poslušalstvo v dvorani.

Vse je pred koncertom nagovorila Štefka Kučan, žena predsednika RS, ki je pozdravila predsednika Zveze Romov Slovenije Jožeka Horvata Muca, skupino Amala in še posebej nominiranko za Nobelovo nagrado za mir 2002, Esmo Redžepovo, a vsem Romom je čestitala ob njihovem prazniku - Svetovnem dnevu Romov, 8.aprilu. Slednjega so se še posebej razveselili člani manjše skupine poslušalcev RD Zeleno večj š Serdica in RD Romani Union M.Sobota, ki so se na koncert pripeljali iz Prekmurja.

V prvem delu glasbenega večera je nastopila glasbena skupina Amala,

ki ohranja romsko glasbeno dediščino, skupino pa poleg vokalista I.T.Brizanija sestavljajo profesionalni glasbeniki (Miha Hawlina, Ivan Gorenjc, Uroš Rakovec, Tomi Purič, Goran Moskovski in Marijan Stanič). Na svojih nastopih po Evropi so prejeli številna mednarodna priznanja, doslej pa izdali že dve zgoščenki (Amala-gypsy music in Amala-dudum). Pod vodstvom Imerja Brizanija - Traje je skupina za tokratni koncert pripravila poseben program in to v sodelovanju s Komornim orkestrom, člani ljubljanske Filharmonije in Opere ter tako združila tradicionalno rom-

sko glasbo, koketirala z jazzovskimi vložki, a s klasičnim prizvokom delovala kot nekakšna zvočna kulisa za film z romsko tematiko. S tem je zadostila tudi okusu glasbenih sladokuscev, čeprav se v romskih skladbah Traje pozna njegove korenine (albanske glasbe) s Kosova. Značilne melodije balkanskih gora in Romov so zajete v pesmih Esme Redžepove Teodosievske, kraljice romske glasbe, ki jo je Svetovni romski kongres, skupaj z nekaj svetovnimi humanitarnimi organizacijami, predlagal za Nobelovo nagrado za mir leta 2002. V njenih

pesmih in melodijah je čutiti indijske, perzijske in španske vplive, a ustvarjajo razburljivo, veselo in tankočutno razpoloženje. To je velikokrat dvignilo na noge (pre)številno poslušalstvo v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma, ki pa sicer ne dopušča večjih gibalnih poizkusov občinstvu. Je pa zato dvorana toliko bolj odmevala od skandiranja. Skladbe namreč odražajo ljubezen Esme do rojstne Makedonije in njenih romskih korenin, do pokojnega moža, kakor tudi do posinovljencev, ki so jo spremljali kot glasbeniki (Sami Za-

jirovski, Eljam Rašidov, Zahir Ramadanov, Elvis Huna in Simon Atanasov). Kot je znano, je poleg le-teh posvojila še 41 fantičev, ker sama pač ni mogla imeti otrok. Vsi so z njeno pomočjo odrasli v umetnike, zdravnike in ugledne meščane po vsem svetu.

Ob zaključku sta Esma in Traja v duetu zapela romsko himno Dželem, dželem (Hodil sem...) in skandiranju v dvorani ni in ni bilo konca. Občinstvo je zahtevalo bis in Esma je ustregla.... Glasbena noč je v spominu ostala za vedno.

Okrogla miza o manjšinskih medijih v JV Evropi

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

8 maja je ljubljanski Mirovni inštitut oziroma Inštitut za sodobne družbene in politične študije, ki ga kot programska direktorica vodi Brankica Petkovič, pripravil v konferenčni dvorani ljubljanskega hotela Union okroglo mizo z naslovom Manjšine in mediji v jugovzhodni Evropi. V organizaciji Združenja medijev iz jugovzhodne Evrope in to v okviru Mednarodnega inštituta za tisk z Dunaja in Mirovnega inštituta iz Ljubljane so se na okrogli mizi sešli novinarji, uredniki in medijski izvedenci iz

držav jugovzhodne Evrope: Slovenije, Avstrije, Madžarske, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Makedonije, Srbije, Črne gore, Vojvodine, Kosova, Romunije, Bolgarije, Albanije, Grčije in Moldavije.

Urednik radia Murski val, Marjan Dora, je ob tem predstavil že večletno oddajo »Romskih šestdeset« za Rome na tem mediju v Murski Soboti, k temu pa je predsednik Zveze Romov Slovenije, Jožek Horvat Muc, dodal in pojasnil še o ostalih oblikah prisotnosti Romov v slovenskih medijih, od izdajanja lastnega časopisa Romano them in Romano nevijspe, letnih zbor-

nikov Romano kedijpe, koledarjev, knjig ter ne nazadnje tudi prvo televizijsko oddajo za Rome v Sloveniji.

8. 5. 2002 kerdja u Mirovni inštitut so le vodinel i Brankica Petkovič, andu hotel Union okroglo stolo le anaveha U naciji andu nevipća.

Udoj sana u novinardja andri Jugovzhodni Evropa: Slovenija, Avstrija, Ungri, Hrvaška, Bosna, Makedonija, Srbija, Črna gora, Vojvodina, Kosovo, Romunija, Bolgarija, Albanija, Grčija te Moldavija.

U Marijan Dora, palu Murski val, vakerdja pali romani radijakri oddaja »Romane šovardeš« mistu Roma andri Murska Sobota. Za dau pa phendja u angjutnu andri Romani Zveza, u Jožek Horvat Muc palu romane cejtundja Romano them, Romano nevijspe, palu Romane kedijpća, kenvi te pala mari eršti televizijakri oddaja mistu Roma andi Slovenija.

Najboljši romski »pleh« ansambel na etno odrih Evrope

Srce cigansko

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

Ploskanja in skandiranja številnega občinstva v soboški Grajski dvorani 10. maja skoraj ni hotelo biti konca, ko so zahtevali bis ob zaključku koncerta Orkestra Bobana Markovića. V dvasjetih letih obstoja te glasbene skupine Romov iz Vladičin hana v južni Srbiji je bila to prva priložnost našega občinstva, da pozdravi v svoji sredi pihalno godbo, ki je v zadnjem desetletju v svoje vitrine shranila največ pihalskih lovrik z osrednjega festivala tovrstnih glas-

glasbo za glasbeno podlago filmov Underground ter Arizona Dream. Kmalu zatem so sledili koncerti orkestra Bobana Markovića na odrih etno glasbe v zahodni Evropi.

Številnim glasbenim kasetam in CD-jem so lansko leto dodali CD z naslovom Srce cigansko in večina skladb koncerta v soboški Grajski dvorani je bila prav s tega izdelka. Z njim so potrdili pravo odkritje južnosrbske romske pleh godbe, s koncertom pa obudili spomin tudi na zelo znani televizijski nadaljevaniki Odpisani in Vroči veter ter na

orkester pa že dolgo ne tako sproščene koncertne energije. Da bi bilo dano, da jih že kaj kmalu ponovno pozdravimo na naših odrih.

U manuš na kamnabi te herinel te phagerel le vastenca andi sobotakri dijsćakri dvorana andu deštu maj. Kada mangnabi mek pri herišango le koncertiskru so sinja le Orkester Bobana Markovića. Andu biš berš sinja akaun erštimaj, hot pe adale Romane hegedijščen andri Vladičin hana andri Srbija gresinel te zamende. Le hegedijščen so djerinde andu deš berš lekbuter plaketi palu hegedijščengru festival andi Guči. I lani djerinde u aunav mistu eršti orkester. Pala djek berš adala hegedijšča, so na ciden palu noti, pru festival pleh band andi Guči le Boban Markovićiha djerinde u aunav Eršti trobenta 1983, istu aunav pa djerinde mek andu 1991 te 1993 berš. Lengru angjutnu pa somnakuni trobenta andu 1994 berš, andu 1995 pa aunav Mojster trobentač. U aunav mistu Eršti orkester djerinde erštimoj andu 1998 berš, akur pa mek andu 2000 berš. U Goran Bregović pa nicaulindja lengre djija mistu film Underground te Arizona Dream. Palu dau kezđinde u koncertća le orkesteriskru Boban Marković pru etno koncertća andi Zahodni Evropa.

benih skupin v Guči. Lansko leto je osvojila tudi naslov prvega orkestra. Po prvem letu igranja so ti glasbeniki, ki se ne uče in ne igrajo po notah, na festivalu pleh band v Guči z vodjem Bobanom Markovićem osvojili naslov Prva trobenta 1983, isti naslov pa potrdili še leta 1991 in 1993. Leto pozneje je vodja skupine osvojil naziv Zlata trobenta 1994, a leta 1995 naziv Mojster trobentač. Naslov prvega orkestra so prvič osvojili leta 1998, zatem pa še leta 2000. Naj ob tem spomnimo, da je za ta orkester kmalu izvedel tudi Goran Bregović ter jih kot glasbenike uporabil oziroma njihovo

zvito stopicanje znanega risanelega junaka Pink Panterja. A za slovensko občinstvo z velikim veseljem zaigrajo tudi kakšno Avsenikovo, kot je to bila skladba Na Robleku. Sicer pa so se tokrat v Murski Soboti ustavili med potjo na koncert v Ljubljani in Piranu, zatem pa potujejo naprej po Evropi: na Dunaj, v Švico in Belgijo. Za konec letošnjega septembra pa že imajo dogovor o nastopu v Ameriki.

Enajst glasbenikov, večina pihalcev ter dva bobnarja, ima dobro razdeljene vloge v skupini, kar omogoča bogato zvočno paleto godenja in menjavanja čustvenih ter glasbenih razpoloženj. Ob tem pa orkester Bobana Markovića najbolj briljantno zaigra prav stare romske in srbske lirične skladbe. Glasbeni sladokusci bodo sigurno pritrdili, da trobenta v rokah srbskih Romov že dolgo ni tako dobro donela in imela tako močnega liričnega naboja, a celotni

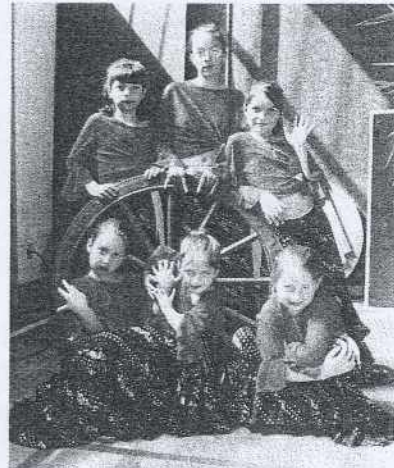

Čapljine plesalke

Filip Matko

Pri Romskem društvu Čaplja Borejci - Vanča vas, v občini Tišina, deluje leto dni pod vodstvom mentorice **Sanje Hahn** šesterica romskih plesalk. Nastopajo tudi na vseh šolskih prireditvah Osnovne šole Tišina (**Nuša Baranja** iz 1.a, **Vanesa Ula-**

ga iz 2.a, **Doroteja Baranja** iz 2.b, **Nina Šarkezi** iz 2.c, **Nataša Horvat** iz 5.b ter **Melisa Cener**, ki drugi razred osnovne šole obiskuje v avstrijskem Feldbach), kakor tudi na prireditvah Romov. Tako so letos zaplesale ob obisku predsednika RS Milana Kučana na Tišini.

Romano nevijpe / Romske novice

Lipe Juhart, prevod: Jožek Horvat Muc

Romsko društvo Romani Union v Murski Soboti je ob letošnjem Svetovnem dnevu Romov izdalo letošnjo prvo številko svojega časopisa *Romano nevijpe - Romske novice*, ki izhaja že enajsto leto, kolikor obstoja tudi prvo društvo Romov v Sloveniji. Tokratni časopis je izšel na šestih straneh.

Jožek Horvat Muc, ki je predsednik Zveze Romov Slovenije in tudi Romskega društva Romani Union v Murski Soboti, je kot urednik časopisa napisal uvodnik, v časopisu pa so sestavki o konferenci Romov petnajstih držav v Budimpešti (17.in 18.marca letos), o 2. (mednarodni) konferenci slovenskih Romov v

Ljubljani (15.februarja letos), o forumu prihodnosti Evrope v Ljubljani (20.marca letos), o izobraževanju članic ženskega foruma Romkinj pri Zvezi Romov Slovenije (14.marca letos) o raku pri ženskah, dopis Slavka Baranje iz New Yorka, razmišljanje prof.Evgena Titana ob razglasitvi romskega športnika 2001, o novi pisarni Zveze Romov Slovenije v Murski Soboti ter kulturni prireditvi Romov ob slovenskem kulturnem prazniku (16.februarja letos). Objavljenih je tudi pet pesmi, katerih avtor je Romeo Horvat Popo, ter šest prispevkov romskih otrok.

I romani organizacija Romani Union Murska Sobota dinja mistu Romanu dij auri adale

beršeskre eršti številka Romano nevijpe - Romske novice, sej žan auri mauk dešudjek berš. U cejtundja gejle auri pru šov paprušča.

U uvodnik pisindja u Jožek Horvat Muc, andu cejtundja pa mek hi pali konferenca so sinja andi Budapešta, pali konferenca andi Ljubljane, palu Evropakru forum andi Ljubljane, palu sikavibe le žuvjengre Forum palu rak zu žuvja, u dau so pisindja u Baranja Slavko andri New York, palu gondolipe le profesoriskro Evgen Titan palu športnikca 2001, palu nevu butćakru hejo andi Murska Sobota so hi la Slovenska Romani Unija, te pali prireditev mistu kulturakru dij. Hi aun-de te paunč Poposkre djija te šov butća le čhavorengre.

Že dve TV oddaji za Rome

Lipe Juhart

Zveza Romov Slovenije že osem let izdaja časopis Romano them / Romski svet, Romsko društvo Romani Union v Murski Soboti izdaja že enajst let svoj časopis Romano nevijske / Romske novice, na Radiu Murski val v Murski Soboti že vrsto let poteka radijska oddaja »Romskih šestdeset«, podobno v zadnjem času tudi na radiu Studio D v Novem mestu. Toda 23. aprila letos je startala prva TV oddaja za Rome v Sloveniji (ob 21.30).

Pod naslovom Romano dikhijske / Romski razgledi jo pripravljajo na regionalni tele-

viziji AS v Murski Soboti. V dogovoru z Uradom vlade Republike Slovenije za narodnosti ter z Zvezo Romov Slovenije bo letos pripravljenih pet 30-minutnih oddaj: v aprilu, juniju, avgustu, oktobru in decembru. Te oddaje predvajajo tudi na lokalnih televizijah VTV Velenje, Vaš kanal Novo mesto, Studio Signal Kamnik, TV Primorka Nova Gorica in CATV Tezno v Mariboru.

V prvi oddaji je večino 30-minutnega prostora »vzelo v zakup« letošnje dogajanje v zvezi s slovenskimi Romi od januarja do aprilskega praznovanja Svetovnega dneva Romov na Tišini. Druga oddaja je bila na programu 25. ju-

nija. V tej so bila zajeta dogajanja med slovenskimi Romi od aprila do sredine junija, a tretja TV oddaja Romano dikhijske / Romski razgledi bo na programu 29. avgusta.

Politični forum Romov

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

Pri Zvezi Romov Slovenije že leto dni pod vodstvom Anice Cener iz Romskega društva Zeleno vejš Serdica uspešno deluje Ženski romski forum in kot temu podoben način delovanja so sedaj Romi oblikovali še politični forum. Vodil ga bo kar predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc, v skupščini Zveze Romov Slovenije pa ga bo predstavljal Slobodan Nezirovič, ki

je sicer predsednik Romskega društva Romano vozo v Velenju. Ko bodo poleg sedaj edinega svetnika Roma v Sloveniji, Darka Rudaša v Murski Soboti, jeseni Romi tudi v nekaterih drugih slovenskih občinah izvolili svoje svetnike, bo najverjetneje pričel z delom še forum romskih svetnikov.

Zi Slovenski Romani Unija mauk berš dij kerel u žuvjengru forum so le vodinel i Anita

Cener so hi te zu društvo Zeleno vejš andri Serdice. Te avka pe zi Unija kerdja Politikakru forum andu 18.maj. U angjutnu ovla u Jožek Horvat Muc, andi Unijakri Skupščina pa le predstavvinla u Slobodan Nezirovič sou hi te u angjutno andi organizacija Romano vozo andri Velenje. Kada pa ovna te u kole občinen romano svetnik, avka sar hi akaun u Rudaš Darko andi Murska Sobota, pa zi Slovenski Romani Unija kerla te svetnikcéngru forum.

Romske plesalke iz Zenkovec

Filip Matko

Že dve leti pri Romskem društvu Rjavo dombu v Zenkovcih obstoji folklorna skupina, ki jo kot mentorica vodi Anita Renič. Na priloženi fotografiji je sicer manj plesalk, kot pa jih dejansko pleše, vendar naštejmo vso deseterico deklet, ki pridno vadijo za nastope, na nastopih pa se tudi izredno potrudijo: Dajana Renič (2.d), Marina Renič (2.g), Doris Bergoš (5.c), Romana Horvat (6.c), Ramona Horvat (7.b), Jelena Baranja (7.c), Milena Horvat (8.a), Dolores Horvat (8.a), Megi Horvat (8.b) in Martina Renič (8.c).

Plesni trio

Filip Matko

Pri Romskem društvu Rjavo dombu v Zenkovcih poleg 10-članske folklorne skupine nastopajo tri plesalke kot trio: Laura Kovač še obiskuje 2.razred Podružnične osnovne šole v Bodoncih, Klaudija Kovač 5.razred OŠ Puconci, a najstarejša, Robertina Ratko, obiskuje 1.letnik Srednje poklicne in tehniške šole - tekstilna smer - v Murski Soboti.

Robertina se s plesom ukvarja že od svojega 8.leta dalje in v glavnem nastopa kot solo plesalka romskih plesov, iz ozadja jo spremljata Laura in Klaudija. Tako so ob letošnjem Svetovnem dnevu Romov plesale tudi pred predsednikom države, Milanom Kučanom.

Zbiranje romskih besed

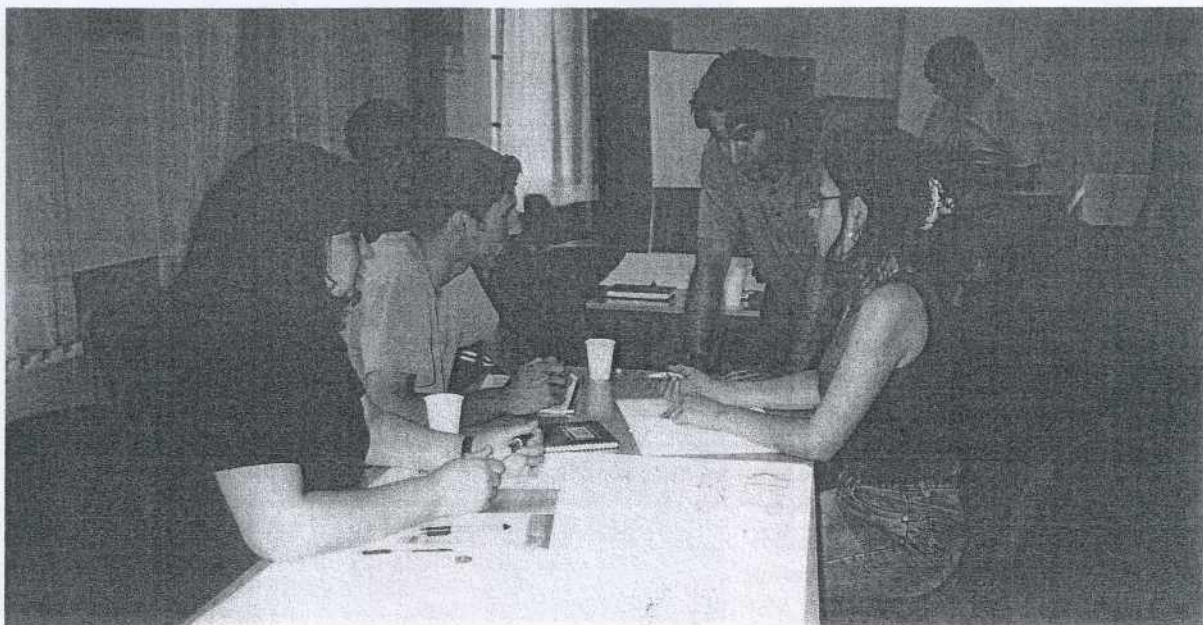
Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

Že sredi leta 1998 se je pričel mednarodni razvojni projekt Temeljno izobraževanje kot pot v socialno integracijo, osrednji cilj pa je razvoj programa temeljnega izobraževanja in razvoj programa za integracijo v trg delovne sile za brezposelne, še zlasti za Rome. Projektne dejavnosti so bile zelo razvejane, partnerske države pa so si vloge v projektu razdelile: danski partnerji so bili koordinatorji in nosilci dela, v katerem se je razvijalo programe za trg delovne sile ter usposabljalno kadre za izvajanje teh programov. Zveza visokih ljudskih šol v sosednji Madžarski je bila v celoti odgovorna za pripravo in izpeljavo eksperimentalnih programov opismenjevanja in programov za trg delovne sile, za pripravo gradiv za udeležence, učitelje in za svetovalce za trg dela. Tudi Andragoški center Slovenije je sodeloval in sicer kot svetovalno telo pri pripravi programa za opismenjevanje odraslih Romov in pri pripravi gradiv ter neposredno za usposobitev prve skupine učiteljev in piscev gradiv. Teh je bilo usposobljenih 15. Pri tem je bil uporabljen primer dobre prakse opismenjevanja Romov v Sloveniji. Omenjeni projekt je financirala Evropska zveza oziroma fondacija Phare.

Povsem neodvisno od prej omenjenega projekta pa so se kar svojega lastnega projekta lotili Romi na Slovenskem kar sami. Že od nastanka prvega romskega društva, Romani Union v Murski Soboti, se Romi v posameznih društvih odločajo, da zberó čimveč gradiva o samih sebi. Tako zbirajo in zapisujejo romske besede. Zveza Romov Slovenije, s sedežem v Murski Soboti, pa je 7., 8. in 9. ju-

nija pripravila kar tridnevni seminar o zbiranju romskih besed. Udeležilo se ga je deset mladih Romov iz romskih društev v Krškem, v Serdici na Goričkem, iz Zenkovec ter s Pušče in Murske Sobotice. Vodja seminarja je bil Jožek Horvat Muc, ki je sicer predsednik Zveze Romov Slovenije, a se tudi sam že vrsto let ukvarja z zbiranjem romskih besed, ima pa tudi končan tečaj za poučevanje romskega jezika. Ob obisku na seminarju v soboškem Dijaškem domu smo se lahko prepričali, da so udeleženci seminarja na tokratnem srečanju sodelovali zelo prizadevno in intenzivno. V svoja okolja bodo tako prenesli nova znanja in vedenja o še ohranjenem izročilu romskega jezika ter posameznih romskih besed, še bolj pa se bodo posvetili odkrivanju še ne zapisanih romskih besed, ki jih je najverjetneje še izredno veliko.

U romane alava kezdinde te kedel khetaun te u Roma andi Slovenija. Sejder mauk hi u Romani Union Murska Sobotica pumenge u romane organizaciji keden khetaun u material pali pumende. Pisinin te u romane alava. Slovenski Romani Unija kerdja zaru 7.ži 9.junij seminar palu romane. Butalinde deš terne alava Roma andru organizaciji andru Krško, Serdica, Zenkovci, Pušča te Murska Sobotica. U seminar vodinlahi u Jožek Horvat Muc, u angjutno la Slovenska Romani Unijakro, hi le pa te i licenca mistu te sikaul romani čhib. Lači buti te but buti kerde pra dau seminar so sinja andu Dijaški dom andi Murska Sobotica, adaü kurkoure dikhcám. Zu Roma pe avka šej ležla neve alava, mejk buter pe pa mejk kerla pru romane alava so len pekaul te laukhel te te pisinel.

Tečaj romskega jezika za Nerome

Lipe Juhart, prevod: Jožek Horvat Muc

Na Osnovni šoli III v Murski Soboti je od lanske jeseni potekal 70-urni začetni tečaj romskega jezika za Nerome. Prijavilo se je 12 kandidatk oziroma kandidatov, vzgojiteljic iz vrtcev ter učiteljic razredne stopnje. Šlo je za prvo tovrstno obliko izobraževanja v Sloveniji, ko je Osnovna šola III ob finančni pomoči Ministrstva za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije zaorala ledino.

V šolskem letu 2001/2002 so imeli na tretji osemletki 49 romskih otrok med učenci in kot se rada spominja ravnateljica Angela Novak so romske otroke v normalno osemletno šolanje vključevali že pred več kot 30-imi leti. Vendar je tedaj število teh otrok bilo veliko večje in malokdo je tedaj končal osemletno šolanje. To sicer še, a ne s popolno osemletko. Za njih se je izobraževanje končalo z več ponavljanji letnikov v četrtem, največ petem razredu. V zadnjih letih pa večina vključenih romskih otrok v osemletke zaključijo šolanje v osmem razredu.

Toda še vedno ostaja nepoznavanje romskega jezika, pa tudi prvošolčki izmed Romov ob vstopu v šolo slabo znajo slovenski jezik. Del premoščanja teh ovir bi naj bil prav tokratni začetni tečaj romskega jezika. So pa lahko ob tem tečajniki lahko spoznali tudi del navad, običajev ter kulturno izročilo Romov, kar vse prispeva k temu, da bodo romski šolarji toliko raje sprejeli svojo učiteljico, ki pozna tudi njihovo romsko govorico.

Sicer pa je to zelo pomembno tudi za Slovenijo kot državo, ki se vključuje v Evropsko unijo. Ob vstopu naše države v to asociacijo evropskih držav bosta slovenskih 2 milijona prebivalcev ter slovenski jezik pravzaprav man-

jšina v primerjavi tudi z Romi, ki jih v Evropi živi okrog 12 do 15 milijonov.

Slovesnosti ob zaključku 70-urnega tečaja romskega jezika po programu Romani čhib, kjer sta bila predavatelja romskega jezika predsednik in tajnik Zveze Romov Slovenije s sedežem v Murski Soboti, Jožek Horvat Muc in Danijel Šarkezi, se je udeležila tudi višja svetovalka na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije Alenka Pavlovec. Enemu tečajniku in devetim tečajnicam je razdelila potrdila o uspešno opravljenem tečaju, jim zaželela veliko uspeha pri delu z učenci Romi, obljubila pa tudi nadaljnjo skrb Ministrstva za šolstvo na tovrstnem področju, kajti tudi v drugih delih Slovenije, še zlasti na Dolenjskem, bi takšen tečaj bil še kako dobrodošel.

Pri triti škola andu fouru Murska Sobota mauk zaru kau berš hi 70 ourengru tečaj mistu gourdja. Šunaude pumen 12 kanidautća, u raunja andu vrtečća te andru školi. Adau sinja eršti asou projekt andi Slovenija, kerdja pa le i triti škola, počindja pa u Ministrstvo misti škola, šport te znanost.

I romani čhib sikavnahi u predsednik te u tajnik zari Slovenski Romani Unija u Jožek Horvat Muc te Danijel Šarkezi. Pru lejsti sinja uze te i upreder svetovalka zaru Ministrstvo misti škola, znanost te šport i Alenka Pavlovec. Djekhe tečajnikiske te enja tečajnikćenge žuvjenge dinja u potrdildja. Kivaunindja lenge lači buti le Romane čhavourenca, primindja pa, hot len ovla dureder briga misti asej projektća. Sej pekamnahi mejk te auvrethau andi Slovenija, lek buter pa pru Dolenjsko.

Romi v Porabju in v Avstriji

Gorski

V nedeljo, 23. junija, so plesalke in plesalci Romskega društva Romani Union iz Murske Sobote nastopili v Porabju na Madžarskem in sicer v Sakalovcih, pri tamkajšnjih Romih. Poleg nastopa kulturnikov so imeli svoj del srečanja še športniki v nogometu.

V soboto, 6. julija, so plesalke in plesalci Romskega društva Romani Union iz Murske Sobote nastopili na multikulturnem festivalu

Romskega društva Roma iz Oberwartha v Avstriji. Ob 18. uri je tako v Bachseltenu pri Mischendorfju nastopila glasbena skupina Hrvaška tamburica iz Skupčine, ob 18.30 folklorna skupina Romskega društva Romani Union iz Murske Sobote, ob 19. uri folkloristi iz madžarskega Szigeta, ob 19.30 domača folklorna skupina Romov Somnakune čerhenji, a od 20. ure dalje je igrala glasbena skupina Langa s Pušče pri Murski Soboti.

Zenkovci: Večer romske kulture

Filip Matko

Romsko društvo Zeleno dombu Puconci je v soboto, 22. junija, pripravilo Večer romske kulture v vaško-gasilskem domu v Zenkovcih. V bogatem kulturnem programu so nastopile plesalke domače folklorne skupine, folklorne skupine RD Čaplja Borejci-Vanča vas ter RD Romani Union iz M. Sobote. Tokratni uspeli Večer romske kulture je ob finančni pomoči Ministrstva za kulturo Republike Slovenije pripravilo RD Zeleno dombu Puconci, ki ga kot predsednik vodi Marjan Dervarič.

Jeseni svetniki Romov v dvajsetih slovenskih občinah?

Posveta na Tišini in Krškem

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

Ustavno sodišče Republike Slovenije je ob obravnavi pobude za oceno ustavnosti in zakonitosti Statuta Mestne občine Novo mesto v aprilu lani med drugim ugotovilo, da je Zakon o lokalni samoupravi v neskladju z Ustavo, ker ne določa kriterijev avtohtonosti romske skupnosti in ne določa roke, v katerem so občine dolžne izvršiti določbo petega odstavka 39.člena Zakona. Za odpravo ugotovljene neustavnosti je ustavno sodišče določilo rok enega leta.

Z določbo 14.člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije sprejel 30.maja letos, je rokavno opredeljena uveljavitev pravice romske skupnosti do predstavnika v občinskem svetu, na območju katere je stalno naseljena. To je v Prekmurju enajst občin: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Dobrovnik, Kuzma, Lendava, Puconci, Rogašovci, Tišina, Turnišče in Mestna občina Murska Sobota. V ostali Sloveniji pa še devet občin: Črnomelj, Grosuplje, Kočevje, Krško, Metlika, Novo mesto, Semič, Šentjernej in Trebnje. Hkrati se spreminja tudi tretji odstavek 49.člena Zakona o lokalnih volitvah, ki določa, da kandidate za člane občinskega sveta - predstavnike romske skupnosti določijo volilci - pripadniki romske skupnosti v občini, s podpisami najmanj 15 volilcev ali organ društvene organizacije Romov v občini. V nekaterih delih, ki zadevajo omenjeno temo, pa je bil dopolnjen tudi Zakon o volilni evidenci.

Zaradi podrobne seznanitve z novostmi je Urad za lokalno sa-

moupravo pri Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije pripravil dve posvetovanji za župane občin, ki morajo do letošnjih jesenskih volitev opraviti ustrezne korake, potrebne za uveljavitev pravic romske skupnosti. Prvo posvetovanje za enajst prekmurskih občin je bilo 13.junija na Tišini, a za ostalih devet občin včeraj v Krškem. Posvete je vodil direktor Urada za lokalno samoupravo mag.Roman Lavtar, bila pa sta prisotna tudi direktor Urada vlade RS za narodnosti Janez Obreza in predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc.

Doslej so spremembe statotov občin opravili že v občinah Rogašovci, Cankova, Dobrovnik in Tišina, v postopku pa so te spremembe v občinah Črenšovci in Puconci. Pred dnevom razpisa lokalnih volitev morajo to opraviti tudi v ostalih 13 občinah, kakor tudi spremembe odloka o določitvi volilnih enot (razen, če je po proporcionalnem sistemu cela občina ena volilna enota), imenovati posebne občinske volilne komisije z najmanj enim predstavnikom Romov (slednji potem ne more kandidirati) in imenovati komisije za pripravo volilnega imenika za Rome (Romi, ki so člani te komisije, lahko kandidirajo). Način volitev je večinski enokrožni in na Upravnih enotah bodo na voljo obrazci za podporo kandidatur (potrebni je 15 podpisov volilcev romske narodnosti, kandidate pa lahko predlaga tudi organ društvene organizacije Romov v občini). Sicer pa je za vse potrebne informacije na Uradu za lokalno samoupravo možno dobiti pojasnila pri dr.Dušanu Verbiču.

Ustavakru sodišče andi Slovenija vakerlahi pali ustavakru čačipe te palu Statut Novo mestokra občinakro andi april i lani. U sodišče phendja hot naune u zakon pali lokaulni samouprava avka sar phenel i Ustava, kauj naune phenddu pali avtohtonost le Romengri te na phenel ži kada pe site adau sa kerel, avka sar adau phenel u paunčtu aulav andi 39.membura. U sodišče phendja hot pe adau site kerel andu berš dij.

Andi 14.memburu phenel u Zakon so le phendja u Slovensku državakru zbor andu 30.maj adau berš, hi phenddu ži kada hi u rok misti aja buti. U pravici le Romengre pumen avka site mistu romane svetnikca kerna andu občini: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Dobrovnik, Kuzma, Lendava, Puconci, Rogašovci, Tišina, Turnišče te andi Murska Sobota. Andu kola fovre andi Slovenija pa andu enja občini: Črnomelj, Grosuplje, Kočevje, Krško, Metlika, Novo mesto, Semič, Šentjernej te Trebnje.

Meuteš pe spremeninel tritu anlav 49.memburakru andu zakon palu lokaulne volitve, son phenel, hot le kandi elatčen mistu romane svetnikca keden u Roma kurkoure le dešupaunč podpisčenca, vej pa len keden auri u organdja andru romane organizaciji. Sinja pa te kisnjaurdo u Zakon pali volilni evidenci.

Palu nevijpca pa kerdja duj posvetca mistu župandja sej len kerdja u magister Roman Lavtar, u direktor palu Urad misti lokalni samouprava so hi talu Ministrstvo mistu notranje zadeve. U eršti sinja andu 13.junij andi Tišina mistu prekmurske občini, mistu kola občini pa u kau dujta dij andu Krško.

Romi se izobražujejo

Gorski

V Murski Soboti in Novem mestu se je 21. junija pričelo usposabljanje romskih funkcionarjev, ki ga v sodelovanju z Zvezo Romov Slovenije in Uradom vlade RS za narodnosti izvaja ljubljanski zavod Papilot. Vključilo se je 20 mladih Romov iz 14-ih romskih društev, pa tudi iz občin, kjer romskega društva še niso ustanovili. Tokratno izobraževanje, pet vikendov, je bilo namenjeno bodočim romskim funkcionarjem v smislu socialnega vključevanja, funkcionalnega opismenjevanja in vodenja romskih društev, kakor tudi morebitnim novim romskim svetnikom. Kajti bližajo se jesenske volitve in nanje se morajo še posebej dobro

pripraviti prav Romi sami. Po prvih petih vikendih se je izobraževanje prekinilo za čas dopustov, a se bo nadaljevalo jeseni.

Za boljši danes in jutri Romov v Sloveniji

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

V okviru spremljanja pridruženja Slovenije EU je Zavod za izobraževanje in kulturo v Črnomlju 1. julija gostil zbrane za okroglo mizo, kjer se je spregovorilo o izvajanju vladnih programov, o programu ukrepov za pomoč

Romom v Republiki Sloveniji in posebnem programu za enake možnosti zaposlovanja Romov. To so v vabilo in naslov priloženega gradiva zapisali organizatorji. Kajti celotno problematiko se spremlja v okviru posebnega projekta poleg Slovenije še v devetih evropskih državah.

Kot koordinatorka programa za zaščito manjšin s strani Inštituta za odprto družbo v Budimpešti je tako sodelovala Katy Negrin, a okroglo mizo je vodila odgovorna poročevalka za Slovenijo dr. Darja Zaviršek iz Društva za raziskovanje in uresničevanje psihosocialnih potreb žensk Ljubljana. Pri pripravi pisnega gradiva sta sodelovali Špela Urh iz Črnomlja in Janja Rošar s Pušče pri Murski Soboti. Na okrogli mizi so poleg številnih predstavnikov romskih društev iz vse Slovenije ter njihove krovne organizacije Zveze Romov Slovenije bili prisotni še predstavniki Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani mag. Vera Klopčič, Urada vlade RS za narodnosti mag. Stane Baluh, Zavo-

da Papilot iz Ljubljane, Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Pedagoškega inštituta, številnih centrov za socialno delo z Dolenjske, zavodov za zaposlovanje ter tamkajšnjih osnovnih šol in drugi.

Po kar dobri triurni razpravi o gradivu in številnih pripombah, tudi številnih Romov iz posameznih okolij po Sloveniji, so se organizatorji okrogle mize obvezali, da bodo pred pripravo dokončnega gradiva obiskali še Rome v Mariboru, Velenju, Ribnici, Metliki, Grosupljem in Krškem. Ugotovili so, da obstoja sicer veliko programov za izboljšanje položaja Romov v Sloveniji a za realizacijo le-teh povsod primanjkuje finančnih sredstev. Zatorej bo kot prednostno nalogo treba nadaljevati z izobraževanjem Romov že od vrtca dalje, pripraviti pa tudi izobraževalne programe za Nerome, zlasti tistih, ki so zaposleni v državnih organih, od občine do republike. Ob tem je bila še zlasti zanimiva ugotovitev gostje Katy Negrin iz Budimpešte, ki je menila, da obstoji v Sloveniji

problem prenosa informacij, ker Romi v glavnem ne vedo za številne programe, ki so namenjeni prav izboljšanju njihovega položaja v tej državi, a da oblastniki na drugi strani ne razumejo problemov Romov.

U Zavod misti edukacija te kultura andri Črnomelj kedinja kbetaun andu 1.julij le gostjen, kaj pe vakerdja palu vladakre ukrepča palu programdja mistu te pomožinel le Romengre andi Slovenija, te palu program misti buti mistu Roma. Adau pisindja andu dokumentča u organizator. I cili problematika pe dikhel priku posebno projekt zari Slovenija mejk andu enja evropske državi (lumiji).

Korodinatorka sinja i Katy Negrin andri Budimpešta, u okroglo stolo pa vodinlahi i dr.Darja Zviršek. Pomožinde lake i Špela Urh andri

Črnomelj te i Janja Rošer andri Pušča zari Murska Sobota. Udoj sana u Roma andru društvu te andri Slovenski Romani Unija, te i mag.Vera Klopčič andru Inštitut mistu nacijakre phučibča, u mag.Stane Baluh palu Urad mistu naciji, palu Papilot, Ministrstvo misti buti te sociala, pali sociala andu Dolenjsko, zavodja misti buti te palu školi.

Trin ouri pe vakerdja, u Roma te u gordja, phende hot mejk site angju kisnibe le papruščengru žan zu Roma andi Maribor, Velenje, Ribnica, Metlika, Grosuplje te Krško. Upre pejle, hot hi but programdja mistu Roma andi Slovenija mistu sej pa naune louj. Eršti pe site kerel Romani edukacija zaru vrtec aungje, mistu gordja pa programdja - mistu odoula so keren andu pisarni. I Katy Negrin andri Budimpešta phendja, hot pe na del andi Slovenija u nevipča, mert u Roma na žaunen mistu programdja so hi kerde misti lende. Pru dujtu rik pa, u gordja so hilen funkciji na hajun i romani problematika.

Violinist Mario Horvat Palko

Gorski

Vglasbeni skupini Zoltan iz Zenkovec igra kot violinist samouk 26-letni Mario Horvat Palko. S skupino nastopa na različnih zabavno-glasbenih prireditvah, običajno na vseh prireditvah domačega Romskega društva Rjavo dombu Zenkovci, pa tudi Romskega društva Zeleno dombu Puconci ter Zveze Romov Slovenije. Mario ima

z ženo Miro že kar 3-letnega sina Leonarda.

Romi najuspešnejši v nogometu

Filip Matko, prevod: Jožek Horvat Muc

Romi v Sloveniji, še zlasti pa v Prekmurju, se vključujejo pravzaprav v vse aktivnosti, ki jih goje ostali prebivalci te dežele. Zatorej ni nič čudnega, je pa seveda zelo pohvalno, da so pred skoraj pol stoletja, leta 1957 v naselju Pušča ustanovili Romi svoj prvi samostojni nogometni klub. Temu je pozneje sledila tudi ustanovitev Kluba malega nogometa 1974 ter leta 1976 še ustanovitev samostojne strelske družine. So pa poleg nogometa, strelstva, juda in karateja Romi prisotni tudi v drugih športnih panogah, sicer v manjši meri. V zadnjem času posamezniki dosegajo lepe uspehe v tekih na dolge proge oziroma na krosih.

Veliko prekmurških Romov igra nogomet v klubih sosednje Avstrije, nekaj jih je celo v klubih slovenske prve nogometne lige, zelo lepe uspehe pa dosegajo kot nogometaši v pokrajini na levem bregu reke Mure. Imajo organizirane številne klube malega nogometa, še najbolj uspešen klub pa je trenutno Nogometni klub Roma Borejci-Vanča vas.

Že vrsto let igra v prvi pomurski ligi in 26. maja letos se je na Tišini odločalo o prvaku te lige in torej novem tretjeligašu. Domači Nogometni klub Tišina bi z zmago postal prvak, a romskim nogometašem je bil že dovolj neodločen izid te tekme. Vendar kljub zastreljani enajstmetrovki Romov in vodstvu ekipe Tišine z 1:0 od 25. minute naprej je ekipa Roma tik pred koncem prvega polčasa uspela izenačiti, a v drugem polčasu dosegla še drugi zadetek in tako postala Pomurski prvak.

Je pa isti ekipi uspela tudi uvrstitev v šestnajstino tekmovanja za slovenski nogometni pokal, kajti teden dni pozneje so romski nogometaši še enkrat na igrišču v Tišini premagali tamkašjno ekipo in sicer s 5:4, po

podaljšku za zlati gol. Žreb v okviru osmine slovenskega nogometnega pokala je ekipi NK Roma Borejci-Vanča vas namenil za nasprotnika prvoligaško ekipo NK Gorica iz Nove Gorice. S to ekipo se bodo na tišinskem igrišču pomerili 3. avgusta letos. Zaželimo romskim nogometašem veliko športne sreče!

Sicer pa je v malem nogometu v finalnem tekmovanju travnatih lig za Zelkov memorial med 16-imi ekipami v Murskih Črncih zmagala romska ekipa Ledava iz Černelavec, ki je v finalnem obračunu premagala romsko ekipo Hrabri miški iz Černelavec z 11:2. Romska ekipa Leda-

slovenski nogometni liga. Lače uspeha pa hi le klubdjen pru balugno pik Murakro. Hi len but klubčja andu tikno nogomet, lek feder pa hi aja cejt u Nogometno klub ROMA Borejci - Vanča vas.

Mauk but berš Labduzinen andi eršti pomurski liga te andu 26. maj adau berš pe odločinlahi palu prvak te palu nevu trita ligauši. U kherutno klub Tišina la zmagaha ujauhi prvak, la romane klubake sinja dosta neodločeno izsid. Ha te te u Roma prutčinde auri u penaul, te u vodstvu la Tišinakru djek nula zaru 25. minutča, dinja i ekipa Roma gonc pru lejsti andu eršti polčas gol. Andu duj-

va iz Černelavec je tudi prvak B lige s kar enajstimi točkami naskoka pred ostalimi.

U Roma andri Slovenija, feder pa andu Prekmurje, pumen den andu sa aktivnostja, avka sar sa ukola manuša. Avka hot naune adau čudno, hi pa te ašauel adau, hot mauk andi Pušča kerde pumaru nogomet andu 1957 berš. Palu dau pa pe kerdja u tikno nogomet andu 1974 berš. Andu 1976 pa mejk strelski družina. Hi pa mejk žu nogomet, kardjišaugo, judo te karate u Roma mejk zu kola športja. Andi lejsti cejt pa hi u Roma lauče te zu naušibe.

But prekmurske Roma špilinen nogomet andi Avstrija, paur pa andi eršti

tu polčas pa dinja nejk djek gol te avka sinja pomurski prvak.

I isti ekipa pa gejli andu dešušavtu tekmovanje andu slovensku nogometnu pokal te kurku dij palu dau u Roma pri Tišinakru igrišče zmaginde la Tišina le somnakube goleha paunč proti štaur.

Andu tikno nogomet pa andu finaule andi ritčakri liga mistu Zelkoskru memorial miškru dešušov ekipi andu Murskih Črncih zmaginde i Romani ekipa Ledava andri Černelavci, sej andu finaule zmaginde la romana ekipa Hrabri miški Serdica dešudjek proti duj. I Ledava hi te prvak andi B liga te hile dešudjek točkenca angju koula.

Manjšine in mediji v Jugovzhodni Evropi

Alenka Kotnik

1. Manjšinski mediji Romov v Sloveniji

Ustava Republike Slovenije¹ priznava dve narodnostni manjšini - italijansko in madžarsko, ki imata posebne pravice. 64. člen Ustave med drugim navaja tudi pravico do javnega obveščanja in založništva. Država pa naj bi »gmotno in moralno podpirala uveljavljanje teh pravic«. Položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, so omenjene v 65. členu in posebnem zakonu. Ostale neavtohtone manjšine, ki tudi živijo v Sloveniji, v Ustavi niso omenjene.

Vladni Urad za narodnosti finančno podpira manjšinske medije. Romska etnična skupnost informira svoje pripadnike v romskem jeziku v okviru nekaterih radijskih in televizijskih oddaj ter v tiskanih medijih. Na javni lokalni postaji Murski val imajo Romi tedensko oddajo imenovano Romske šestdeset, ki pokriva Rome živeče na severovzhodu države. Za dolensko, posavsko in belokranjsko regijo pa skrbi radio Studio D Novo mesto, ki občinstvu ponuja podobno tedensko oddajo. Romo so sami ustvarjalci ali pa soustvarjalci teh oddaj. Pred časom, natanko 23. aprila, je bila prvič predvajana tudi televizijska oddaja za Rome na lokalni televizijski postaji TV AS Murska Sobota. Ostale lokalne televizije po Sloveniji pa lahko preko distribucijske mreže prav tako predvajajo te oddaje. Vsi ti trije programi so financirani s strani Urada za narodne skupnosti. Po podatkih direktorja Urada, dr. Janeza Obreze, so v letu 2002 za to namenili 7,2 milijona slovenskih tolarjev. Dodatnih 600.000,00 tolarjev je letos v okviru eksperimenta romskih televizijskih oddaj namen-

jnih lokalnim televizijam. Romska skupnost izdaja tudi va tiskana medija. Prvi je bilten imenovan Romano Them (Romski svet), ki ga izdaja Zveza Romov Slovenije, financira pa ga Ministrstvo za kulturo. Drugi pa se imenuje Romano Nevijpe (Romske novice), izdaja ga Romsko društvo Romani Union iz Murske Sobote, financira pa ga Občina Murska Sobota.

Predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat - Muc, trdi, da pri ustvarjanju svojih oddaj in medijev nimajo pretiranih težav, saj so Romi sami večinoma avtorji ali pa soavtorji pri ustvarjanju oddaj in tiskanih medijev.

2. Medijska podoba slovenskih Romov

Medijsko portretiranje romske manjšine kaže v večini primerov zelo zaskrbljujoče znake sovražnega govora. Medijski diskurz namreč lahko opišemo kot diskriminatoren. »Prevladujoči ton poročanja bi lahko označili z eno samo besedo - problemi. Še več, o Romih se ne govori drugače kakor o 'romskem vprašanju', 'romskem problemu', 'romski problematiki'. Mediji se s tažavami Romov ne ukvarjajo, razen kadar te preresejo v konflikt, ki lahko prizadene tudi večinsko populacijo,« pišejo avtorice študije *Mi o Romih*². Novinarji uporabljajo klasične figure sovražnega govora; to so stereotipiziranje in posploševanje, npr.: Romi so drugačni od nas, zato so necivilizirani in nasilni, so leni in umazani, živijo od socialne pomoči, vsi so kriminalci in so zaradi drugačne kulture in visoke rodnosti grožnja večinskemu narodu (se pravi grožnja gospodarskemu, družabnemu in kulturnemu redu).

Poročilo Sorošovega Inštituta v lanskem oktobru navaja, da so Romi v primerjavi z italijansko in madžarsko manjšino v Sloveniji v deprivilegiranem položaju. Njihova zakonska zaščita je slabša, nimajo dostopa do javnega zdravstva, javnih servisov, socialnih stanovanj in zaposlovanja.

Jožek Horvat - Muc trdi, da se je situacija v zadnjih letih izboljšala, še posebej na javnem servisu RTV Slovenija, kjer so novinarji pred časom poročali le o negativnih aspektih romske družbe. Delovanje lokalnih televizij pa po njegovem mnenju ostaja še naprej problematično.

Tiskani mediji pa žal ostajajo vzor slabega poročanja. Analiza časopisnih člankov objavljena v Medijski preži 13 pod naslovom *Romi še vedno le kot problem*³ dokazuje, da novinarji še vedno uporabljajo sovražni govor. razen v dveh člankih (eden je poročal o odprtju prvega romskega muzeja, drugi pa o romskem pisatelju), so Romi v vseh 16 analiziranih prispevkih, od oktobra 2001 do januarja 2002, nastopali kot vir zlega in težav. Novinarji so se izogibali vrednostno obarvanemu izrazu Cigan, vendar pa to še zdaleč ne pomeni, da so bili v poročanju tudi dejansko objektivni in nevtralni.

Viri:

1. Ustava Republike Slovenije (1999), Uradni list, Ljubljana
2. Erjavec, Karmen, Hrvatini, Sandra B., Kelbl, Barbara (2000): Mi o Romih, Diskriminatorni diskurz v medijih v Sloveniji, Open Society Institute Slovenia, Ljubljana
3. Kotnik, Alenka (2002): Romi še vedno le kot problem, Medijska preža 13, Mirovni inštitut

Romski svet

Ivan Ivančič, Novo mesto

Medobčinsko romsko društvo »Romano gav« iz Novega mesta, katerega uspešno vodi predsednica Jelenka Kovačič, ki je istočasno tudi podpredsednica Zveze Romov Slovenije za območje Dolenjske in Bele krajine, je bilo ustanovljeno maja leta 2001, na pobudo Zveze Romov Slovenije in na željo

Občine Novo mesto, katera podpira to dejavnost.

Torej gre za dokaj mlado društvo dolenjske regije, katero ima skrbno načrtovane smernice delovanja in skupno vizijo ohranjanja romske kulture ter izročila dediščine. V društvu »Romano gav« je trenutno registriranih 30 članov, s tem, da se bo nedvomno število povečalo, že na podlagi drugačnosti od

ostalih društev, saj imamo pester in zanimiv program dejavnosti, v upanju, da nam bo v celoti uspelo. V društvo se včlanjujejo tudi ostali ljudje (civilni), ki si želijo sodelovati na raznih področjih naše kulture, tako tudi postopoma mi Romi dobivamo ustrezen prostor med civiliziranim prebivalstvom, kateri jamči sožitje med ljudmi in trdno vez napredovanja.

Ves ta čas delovanja društva smo uspeli speljati oziroma uresničiti razna predavanja iz zdravstva, za mlade in starejše ljudi v romskem naselju Brezje, poučnih predavanj, kot izobraževanje Romov,

katerega je odgovorno in uspešno opravil izobraževalni center »RIC« iz Novega mesta (šivanje, pletenje, slikanje na steklo, spoznavanje zdravnih zelišč, itd.). Vedno smo v stalnih stikih z javnostjo, raznimi mediji, društvom za razvijanje prostovoljnega dela, županom mestne občine Novo mesto, z ostalimi romskimi društvi in Zvezo Romov Slovenije.

Prav tako nam je v tem letu uspela akcija »čiščenje okolja«, v starem in novem delu naselja, katera je trajala dva

dni 27. in 28. marca. Prvi dan so Romi čistili okrog svojih hiš, drugi dan pa ob pomoči Komunalne iz Novega mesta urejali cestišča po naselju in obrobje cestišč. Za skrbno urejanje okolja smo poskrbeli tako, da smo pravočasno obvestili prebivalstvo naselja - preko radia »Studio-D« in še dodatno s plakati, ki smo jih sami napisali in nalepili na za to določena mesta; v teku akcije so za dobro opravljena dela poskrbeli vaščani sami in člani društva, ki so delali in hkrati nadzirali pravilnost akcije. Za odvoz smeti in namestitvev kontejnerjev je bilo zadolženo komunalno podjetje iz Novega mesta.

Za velikonočni praznik smo v naselju Brezje imeli »žeganje« velikonočnih dobrot, ki so jih pripravili vaščani naselja po katoliškem običaju. Imamo namreč dve kapelici, kar je razveselilo obrednega župnika, kateri je obiskal takrat naselje; pohvalil je ljudi naselja, kateri si prizadevamo ohraniti to kulturo, saj ga je društvo povabilo in za-

prosil za tovrsten obred, kar mu je bilo še posebej pri srcu in všeč.

V mesecu aprilu t.j. 06.04.2002 smo se odzvali povabilu na republiško proslavo ob Svetovnem dnevu Romov, katerega je poslal predsednik Zveze Romov RS g. Jožek Horvat - Muc. Proslava je bila v

Tišini, zato smo morali na pot že zgodaj zjutraj zaradi dolge poti. Potovali smo z avtobusom. S seboj smo vzeli folklorno skupino, katero vodi Jelenka Kovačič, s tem, da so bili prisotni člani

predsedstva društva, člani društva in nečlani iz društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto. Na proslavi je tudi nastopala naša folklorna skupina ob glasbeni spremljavi našega člana in glasbenika Milana Hudorovca. Ne glede na prostorsko stisko v športni dvorani, smo bili veseli obiska predsednika Republike Milana Kučana in njegovih pozdravnih besed ter govora, kakor tudi predsednika Zveze Romov Slovenije Jožeka Horvata.

Po proslavi smo imeli skupno kosilo, nato je bil omogočen ogled romskega naselja Tišina, kjer smo videli kar nekaj čudovitih hiš in se pozneje poslovili ter odpotovali nazaj v Novo mesto, saj nas je čakal novi dan, kajti takoj drugi dan smo že mi imeli v Novem mestu občinsko proslavo in je bilo potrebno se spočiti in še pripraviti kakšno zadevo,

ali celo odpraviti, samo, da bo vse gladko potekalo.

Tako je prišel dan 07.04.2002, ko smo priredili občinsko proslavo ob dnevu Romov, v kulturnem centru Janeza Trdine v Novem mestu. Za sceno smo poskrbeli člani društva in prostovoljci. Pokrovitelj proslave je bila mestna občina Novo mesto, pomagalo pa je tudi društvo za razvijanje prostovoljnega dela iz Novega mesta. Program je povezovala prostovoljka v slovenščini in Jelenka Kovačič v romskem jeziku. Glavni govor in pozdrav vsem je imela predsednica društva »Romano gav«, Jelenka Kovačič, za tem pa še župan mestne občine Novo mesto g. Anton Starc, ki je bil zelo navdušen glede organizacije prireditve, samega reda za katerega so poskrbeli naši člani društva. V dvorani je bilo po podatkih 360 ljudi, ki so spremljali ta dogodek, s tem, da je bilo veliko število civilnega prebivalstva v prisotnosti te proslave. Nastopale so folklorne skupine iz osnovnih šol, folklorna mlajša in starejša skupina društva »Romano gav«, za popestritev programa so nastopili člani glasbene skupine »Šukar«, ob njihovi glasbi je folklorna skupina »Romano gav« odplesala, pod vodstvom Jelenke Kovačič. Prav tako so se proslavi pridružili in poklonili svoje prispevke, kot glasbene točke: vokalno instrumentalna skupina »Mačkoni«, vokalno instrumentalna skupina »Bratje Šušteršič« - glasbeno turistično društvo, katerih je njihov vodja član romskega društva »Romano gav« in mi nekateri člani, tudi njihovi člani, glasbenik in redni spremljevalec folklorne skupine »Romano gav« - Milan Hudorovac, pevka kot prostovoljka Cerjak Sanja, pevec Marjan Novina; med tem je

predsednica društva »Romano gav« Jelenka Kovačič v imenu vseh Romov pozdravila najstarejšega Roma na Dolenjskem (iz Brezja - Novo mesto), Valentina Kovačiča, ki je dopolnil 92 let, ostali pa so ga obdarili s cvetjem. Proslava je trajala dobri dve uri. Vzdušje je bilo odlično, kljub dolžini programa, ni manjkalo snemalcev proslave in ne novinarjev pa tudi ne povabljenih gostov, ki so bili izredno zadovoljni s prireditvijo.

Sam zaključek prostega dela proslave, so se na odru zavrteli tako Romi kot civili ob glasbi Bratov Šušteršič, kateri so pred začetkom proslave - pred kulturnih centrom igrali narodno-zabavne melodije in tako vabili ljudi na ta dogodek.

Tako se je tudi končala proslava in vsi so bili zadovoljni.

Še istega dne, že od zgodnjega jutra je predsednica društva »Romano gav« Jelenka Kovačič prejela telefonske klice od številnih novinarjev. Povabila je TV studio, radijsko hišo - Studio »D« Novo

mesto, odkoder je vsem Romom in ostalim ljudem, ki kaj čutijo do Romov čestitala »Svtočni dan Romov«. To so velike skrbi in hkrati odgovornost. Dobro je, da imamo tako predsednico društva in določene ljudi, ki ji trdno stojimo ob strani, ne glede na situacijo in morebitne težave.

Zaničevati je veliko enostavneje kot občudovati

Tina Cigler

Preganjani iz dežele v deželo, iz kraja v kraj, brez osnovnih življenjskih potrebščin, v bivalnih razmerah, ki jim jih ne gre niti malo zavidati, zdravstveno in socialno ogroženi, izključeni iz družbenega dogajanja in neinformirani. Z eno besedo ... Romi.

Ljudstvo ognja in vetra je razkrojeno po širnem svetu, vendar nikjer ni zares doma. Njihova drugačnost v načinu življenja, navadah in zunanjem videzu jih je kmalu postavila na rob vsake družbe, v katero so se priselili. Njihov ne-evropejski način življenja, ki seveda ni kompatibilen s predpisi, ki smo jih postavili Evropejci, je nujno vodil v kršenje naših pravil, s čimer so se v naših glavah trajno zaznamovali kot »problem«. Namesto, da bi jim poskušali olajšati bolečo razpetost med njihovo tradicijo in kulturne korenine, ki jih ne morejo in nočejo zatajiti, ter večinsko kulturo naroda, s katerim naj bi živeli v sožitju, smo jih »civilni« pahnili v začaran krog, iz katerega jim očitno nočemo omogočiti izhoda.

Žalostno je, da naša netoleranca in zaničevanje temeljita zgolj na predsodkih, ki smo jih na hitro vzgojili že samo na podlagi vizualnega vtisa. Za kaj več se povprečen »civil« tako ne potru-di. V resnici pa bi bilo lahko ljudstvo, ki ga dojemamo kot manjvredno, naš velik učitelj - če bi ga le bili pripravljeni spoznati. S svojo tesno povezanostjo z naravo so ustvarili poseben odnos,

ki smo ga »razviti civili« že davno izgubili. Bosonogi nimajo prblemov z deformacio stopal, njihov naravni način življenja pa povzroča boljšo telesn držo, odsotnost deformacij hrbtenice, redke motnje vida in sluha itd. Neobremenjen način življenja ustvarja pozitiven naboj v njihovi skupnosti, kar bistveno pripomore k ljubeči vzgoji otrok. Za razliko od nemalo naših, so njihovi otroci vedno zaželeni in v čustveno toplem in stabilnem okolju doživljajo veliko bolj naravno otroštvo, kot ga pozna naša kultura. Spontana vzgoja in zgodnje vključevanje otrok v vsa dogajanja v družini jih razvije v stabilne osebnosti, ki skorajda nimajo problemov z alkoholizmom, mamili in samomori, in ki spoštujejo svoje starše tudi ko že davno odrastejo. Ali se s čim takim dandanes lahko pohvalimo

»civilni«, presodite sami ...

Namesto občudovanja jih ponižujemo. Namesto spoštovanja jih zaničujemo. Pa vendar bi jih morali imeti za najsvetlejši zgled - navsezadnje so Romi brez kakršnekoli pravne zaščite in možnosti sklicevanja na kakršnekoli pravice preživeli vojne vihre v Evropi in nacistični genocid ter ohranili svoj jezik in kulturo.

Zato je obiskovalcu prav toplo pri srcu, ko v času prireditve v čast občinskemu prazniku v nabito polni veliki dvorani Kulturnega centra Janeza Trdine Novo mesto doživi gala svečanost ob mednarodnem dnevu Romov. Morda pa bomo »civilni« sčasoma le uvideli, da je drugačnost blagoslov, ki nas zgolj želi obvarovati, preden nas bo razneslo od samozadostnosti. Tudi mi smo za nekoga drugačni ...

Bralna značka

Mojca Andoljšek, mentorica

V knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu že od leta 1999 izvajamo projekt Življenje brez predsodkov, oziroma Romska skupnost kot ciljna skupina uporabnikov knjižnice. S tem projektom smo se lotili sistematičnega reševanja problematike uporabe knjižnic in pismenosti skupine romskih prebivalcev na našem območju. Organiziramo literarne večere iz romske literature, predstavljamo romske ustvarjalce, prirejamo glasbene večere, razstave in organizirane ogledne knjižnice.

V romskem naselju Brezje smo odprli izposojevalno enoto (v odsluženem bibliobusu) in jo opremili z osnovnimi priročniki, knjigami za mlade in odrasle in AV kasetami. ŽEnota je opremljena tudi s televizorjem, videorekorderjem in računalnikom. Enota je postala prijeten prostor za druženje, gledanje filmov in pridobivanje prvih izkušenj z računalnikom.

Z javnim delom romskega predstavnika (pod mentorstvom knjižničarja) je zagotovljena 4-dnevna odprtost na teden. Obiski knjižnice se povečujejo, saj v njej poleg izposoje gradiva organiziramo tudi razne dejavnosti. Ena

izmed njih je tudi tekmovanje za bralno značko. Smoter te dejavnosti je razvijati in bogatiti otrokov govor in mišljenje in ga spodbujati k različnim oblikam ustvarjalnosti. Letos je bralno značko pod vodstvom mentorice Irene Fišter osvojilo 15 otrok: Violeta Brajdič, Ilonka Brajdič, Dragana Brajdič, Jasmin Kovačič, Elvis Kovačič, Darja Hudorovac, Uroš Brajdič, Rasanka Jurkovič, Vido Bizjak, Nataljija Kovačič, Aleš Brajdič, Robi Brajdič, Andrej Novak, Andreja Hudorovac in Jasmina Brajdič.

V počastitev svetovnega dneva Romov smo značko podelili v četrtek, 12. aprila 2002.

Nagrajencem še enkrat čestitamo.

Đurdevski dan

Fatmir Bečiri

Romsko društvo ROMANO PRALIPE je praznovalo Đurđevdanski dan Romov, ki je bil 02. junija 2002 v dvorani Sp. Duplek Dom krajanov. Udeležilo se ga je veliko število Romov, s katerimi smo skupaj praznovali in veliko število lokalnih organov, kateri so bili navdušeni z našo prireditvijo in organizacijo. Glavni sponzor te prireditve je bilo Ministrstvo za kulturo. Pred prireditvijo smo imeli pogovor in z

lokalnimi organi smo se pogovarjali o naših težavah, katere so se zelo poslabšale. Moram povedati, da nam je Stanovanjski sklad Maribor dal pobudo, da lahko vsi Romi, ki imajo z njimi pogodbo, so se z našo pomočjo strinjali, da odplačujejo stanarino na obroke. Na prireditvi je bila tudi folklorna skupina, glasbena skupina in dramska skupina, kateri so nastopali cca uro in tričetrt, potem pa smo nadaljevali z glasbo.

Zakaj uporabljate besedo »cigan« g. Jelinčič

Fatmir Bečiri

Predsednik Romov v Mariboru Fatmir Bečiri, je imel meseca aprila sestanek v Ljubljani, kateri se je imenoval: »Izboljšanje položaja Romov v Republiki Sloveniji«, na katerem so bili prisotni tudi državni organi in tudi gospod Zmago Jelinčič.

Ob tej priložnosti je gospod Bečiri vprašal gospoda Jelinčiča, kaj pomeni beseda »CIGAN«, katero uporablja na vseh sestankih in tudi v medijih.

Gospod Jelinčič mu je odgovoril, da to besedo hrani kot spomin na svojega dedka, kateri jo je pogosto uporabljal. Gospod Bečiri ga je vprašal, če to hranite kot spomin, naj mu pove, kaj ta beseda sploh pomeni. Gospod Jelinčič mu je odgovoril, da to ne pomeni nič

slabega in vprašal gospoda Bečirija, naj mu on pove, kaj pomeni beseda »CIGAN«.

Gospod Bečiri je odgovoril, da se ta beseda ne uporablja že veliko let. Beseda »cigan« in »Rom« sta dve različni besedi. »Cigan« pomeni, da smo berači, lažnivci, da ne spoštujemo družine, da ne skrbimo za

otroke in še hujše stvari. Beseda »Rom« pa pomeni, da smo kot drugi gospodje poštene ljudi, da skrbimo za našo družino in da se med seboj spoštujemo. Gospod Jelinčič je povedal gospodu Bečiriju, če je beseda »cigan« za njih žaljiva, je ne bo več uporabljal, vendar samo besedo »Rom«.

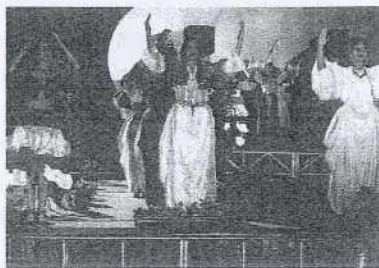
Miss romkinje 2002

Fatmir Bečiri

Romsko društvo ROMANO PRALIPE iz Maribora na čeli s predsednikom društva Fatmir Bečirijem, je predstavljalo MISS Romkinj 2002 v Republiki Makedoniji v Skopju, katerega so se udeležili predstavniki iz različnih držav in sicer Hrvaške, Bolgarije, Madžarske, Albanije, Zvezne Republike Jugoslavije, Grčije, Makedonije, Bosne in Hercegovine in Slovenije. Za najšarmantnejšo Romkinjo za leto 2002 je bila izbrana Romkinja iz Republike Slovenije Nađja Di-

brani. Tekmovanja se je poleg predsednika Romov v Mariboru in Nađje Dibrani udeležila tudi Hasani Ferida.

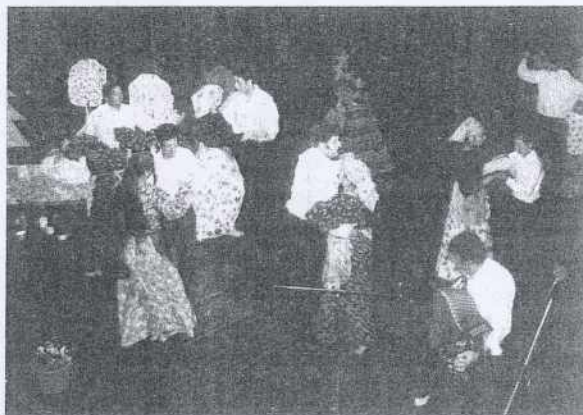
Prvo mesto je zasedla gospodična Barnadej iz Madžarske.

Jagori / Ogenj iz Črnomlja za boljše dni Romov

Suzana Kosec

Zadnji dan letošnjega januarju smo s sedežem v Črnomlju ustanovili Romsko društvo Jagori / Ogenj. Pri tem sem Suzana Kosec iz naselja Kanižarica sodelovala tudi sama ter prevzela funkcijo prve predsednice. Zatorej sem na okrogli mizi, 1. julija letos v Črnomlju, poročala, da Romi sami skrbimo za urejen in ekološko neoporočen videz svojih vasi, sodelujemo na kulturnih in športnih prireditvah ter različnih delavnicah, ki so organizirane z namenom izobraževanja Romov. V okviru društva smo tako letos že organizirali čistilne akcije, naši nogometaši so ob Svetovnem dnevu Romov - 8. aprilu sodelovali na turnirju v malem nogometu ter osvojili 1. mesto, v eni izmed delavnic smo šivali noše za lastno folklorno in pevsko skupino, trenutno pa šivamo drese za navijaško skupino. Ob Svetovnem dnevu Romov smo sodelovali na osrednji kulturni prireditvi, zaplesala je naša folklorna skupina, peli smo romske pesmi, posamezniki so recitirali ter povezovali program. Za letos načrtujemo še sodelovanje na Jurjevanju, na tradicionalni prireditvi belokranjskega ljudskega izročila.

Ti moja moraš bit

Kupil bom kolo,
nanj rože bom dal.
Okoli tebe bom plesal,
na ves glas bom zapel.
Ogenj naj gori,
bolečina naj mi izgine.
Ti moja moraš bit.
Sončni žarek ne bom videl,
ampak tebe bom še iskal.
Ti moja moraš bit.
K vragu me boš poslala,
moje srce boš ukradla.
Ti moja moraš bit.

Jožek Horvat - Muc

TU MRI SITE SAL

KINAU U KEREKO,
U BUKRIJTI UPRE PHANDAU.
KIRIN TUTE KHELAU,
TE PRU CILU GLASU DJILAVAU.
I DJAK NE THAUBUL,
I DUKH MANDAR NE NAUTHCUL.
TU MRI SITE SAL.
KHAMESKRI SLITA NA DIKHAU,
HAM TUT MEJK RODAU.
TU MRI SITE SAL.
BENGESKE MAN DEHA,
TU MRU VOUDJI ČOUREHA.
TU MRI SITE SAL.

Jožek Horvat - Muc

Nastop v gradu Zaboku na Hrvaškem

Romsko društvo Rjavo dombo

Predsednik društva Horvat Štefan nas je seznanil, da bomo 25. maja predstavljali svoje romske plesne v gradu Zabok na Hrvaškem. Doma smo se pripravljali na ta težko pričakovani nastop. Zgodaj zjutraj smo se odpravili na avtobusno postajo, kjer nas je že čakal avtobus. Na avtobusu je bilo zelo lepo in sopotniki so bili zelo prijazni. Veselo smo prispeli v Zabok, kjer smo se vsi skupaj najprej odpravili v šolo. Tam nas je pričakoval pihalni orkester, ter pogostitev s sokom in piškoti. Nato smo se odpravili na trg, kjer so predstavljali naše prekmurske jedi in kuhali bograč. Bograč je bil zelo okusen, kljub temu smo odšli v šolo na slastno kosilo. Po kosilu smo si ogledali prelepo Hrvaško mesto, kjer je vse lepo urejeno in tudi ljudje so zelo prijazni. Ko smo se vrnili nazaj v šolo je že vse bilo pripravljeno za naš nastop. Naša najmlajša plesalka, ki je stara 9 let in ji je ima Dajana,

je uspešno odplesala ter zelo navdušila občinstvo. Po prireditvi nas je čakala večerja, kjer so igrali tamburaši. Bilo nam je prav lepo, zato bo v naših srcih ostal prelep spomin na Hrvaško ter to prelepo mesto.

V imenu vseh plesalcev se vam zahvaljujemo.

Za to dejavnost je naš predsednik društva Horvat Štefan dobil občinsko priznanje.

 ROMANU DIJ - SVETOVNI DAN ROMOV
8 - APRIL

INSTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA
P
C 369/2002
308(497.12=914.99)
20020554,15
COBISS

LJUBLJANA

